

Addendum:

Aanvullend natuuronderzoek sloop 38 woningen in Renkum

In het kader van de Flora- en faunawet

Addendum:

Aanvullend natuuronderzoek

sloop 38 woningen in Renkum

Beknopt overzicht van de inventarisatiegegevens in het kader van de
Flora- en faunawet

In opdracht van:

Vivare Projecten BV
Postbus 5265
6802 EG Arnhem
Contactpersoon: Wietse Boonacker

Uitgevoerd door:

Ecologisch Adviesbureau
Ecochore Natuurtechniek
Ruitersweg 8
7152 DE EIBERGEN
T 0544-350297
M 06-15904121
E info@ecochore.nl
I www.ecochore.nl

Onderzoeksgroepen: Vleermuizen en vogels
Onderzoeksmethodiek: Auditieve (batdetector Pettersson D240x), territoriumkartering en
visuele inspectie

Auteur: B. Voerman
Collegiale toetsing: Kees Weiland
Veldwerk: R. Papendorp
B. Voerman

Datum: november 2014

Correspondentie door Ecochore Natuurtechniek vindt uitsluitend plaats op digitale wijze of op
FSC/PEFC gecertificeerd papier.

Foto voorzijde: Centrale deel van het plangebied.

Ecochore Natuurtechniek is aangesloten bij Samenwerkingsverband Ecologie.

INHOUD

INHOUD	3
1. AANLEIDING EN DOEL	4
2. INVENTARISATIEOPZET	5
2.1 Onderzoeksmethodiek	5
2.2 Volledigheid inventarisatie	6
3. Onderzoeksresultaten	8
3.1 Vogels	8
3.2 Steenmarter	8
3.3 Vleermuizen	9
4. Toetsing Flora- en faunawet	11
4.1 Algemeen	11
4.2 Ingreep	11
4.3 Effecten	12
4.4 Toetsing Flora- en faunawet	12
4.5 Mitigerende maatregelen	12
5. Conclusie en aanbevelingen	15
LITERATUUR	16
BIJLAGE 1: VERSPREIDINGSKAART	17
BIJLAGE 2: TOELICHTING FLORA- EN FAUNAWET	18
BIJLAGE 3: MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN	22

1. AANLEIDING EN DOEL

Vivare Projecten BV is voornemen 38 woningen te amoveren binnen de bebouwde kom van Renkum. De woningen staan langs de Hogenkampseweg / Reijmerweg / St. Josephweg / Mr. Van Damweg. Door het verwijderen van de woningen, opstallen en aanwezige tuinen, ontstaat de mogelijkheid voor inbreiding met de bouw van 44 nieuwe woningen. Voor de voorgenomen ruimtelijke ingrepen is een toetsing aan de Flora- en faunawet noodzakelijk.

Om aan de zorgplicht te kunnen voldoen, die gesteld wordt in de Flora- en faunawet, is in juni 2014 een quickscan natuuronderzoek op de locatie uitgevoerd voor het in kaart brengen van mogelijke effecten op flora en fauna (*Rapport: Quickscan natuuronderzoek sloop 38 woningen in Renkum - Ecochore Natuurtechniek, rapportnummer: 14505*). Middels deze quickscan is een indruk verkregen van de mogelijke waarden van het gebied voor flora en fauna. Uit de onderzoeksgegevens bleek dat er met betrekking tot de groep vleermuizen, zoogdieren en vogels te weinig gedetailleerde gegevens voorhanden waren om een gefundeerde uitspraak te kunnen doen welke gevolgen de geplande ingreep voor deze soortgroepen heeft.

Om de functie van het gebied voor vleermuizen in kaart te kunnen brengen is een nader vleermuisonderzoek uitgevoerd in de periode mei - september. Hierbij zijn verspreid over het zomerhalfjaar verschillende inventarisaties uitgevoerd door een vleermuisdeskundige. Naast het vleermuisonderzoek is in het voorjaar onderzoek uitgevoerd naar de aanwezigheid van huismussen, gierzwaluw en steenmarter binnen het plangebied.

Onderliggend rapport is opgesteld als addendum bij de opgestelde quickscanrapport. Voor algemene beschrijvingen en afwegingen van overige soortgroepen wordt naar de betreffende rapportage verwezen.

- Quickscan natuuronderzoek sloop 38 woningen in Renkum
rapportnummer: 14505, Ecochore natuurtechniek, 2014.

Tijdens het aanvullende vleermuis- en vogelonderzoek in 2014 is als doel gesteld de volgende vragen te kunnen beantwoorden:

- Welke soorten maken gebruik van de locatie;
- Welke functie heeft het gebied voor betreffende soorten;
- Wordt bij de uitvoer van de ingrepen de Flora- en faunawet overtreden.

Deze rapportage beschrijft de bevindingen van het nader onderzoek.

2. INVENTARISATIEOPZET

Tijdens verschillende bezoeken in 2014 is het plangebied geïnventariseerd op vleermuizen, steenmarter en huismus. De toegepaste onderzoeksmethoden worden in deze paragraaf nader toegelicht.

Tijdens alle bezoeken waren de weersomstandigheden geschikt voor het inventariseren van de aanwezige soorten (zie Tabel 1). Gezien de grootte van het plangebied en de onderzoeksinspanning wordt verwacht dat er geen soorten en essentiële functies zijn gemist.

Bezoekdata	starttijd	weersgesteldheid	hoofdonderzoek	Onderzoeker
09-06-2014	10:00	bewolkt, droog, windkracht 1 O, 25 °C	huismus- steenmarter	Bas Voerman
25-06-2013	19:30	bewolkt, droog, windkracht 1 N, 19 °C	gierzwaluw	Rob Papendorp Bas Voerman
18-06-2014	21:00	bewolkt, droog, windkracht 2 N, 14 °C	vleermuizen	Rob Papendorp Bas Voerman
01-07-2014	03:15	half bewolkt, droog, windkracht 1 NNW, 8-10 °C	vleermuizen	Rob Papendorp Bas Voerman
17-07-2014	21:30	half bewolkt, droog, windkracht 1 NO, 25 °C	vleermuizen	Rob Papendorp Bas Voerman
20-08-2014	22:00	half bewolkt, droog, windkracht 1 WZW, 15 °C	vleermuizen	Bas Voerman
14-09-2014	23:30	half bewolkt, droog, windkracht 1 NO, 13 °C	vleermuizen	Bas Voerman

Tabel 1. Bezoekdata en weersgesteldheid

2.1 Onderzoeksmethodiek

Iedere dier- en plantengroep heeft zijn eigen methode van inventarisatie om zo een zo goed mogelijk beeld te krijgen van de betekenis van het gebied voor de betreffende soorten of groepen. Hieronder wordt de onderzoeksmethode van de onderzochte groepen gegeven zoals uitgevoerd in het plangebied dat is weergegeven in figuur 1.

Vogels: huismus en gierzwaluw

Voor deze soorten is gericht onderzoek uitgevoerd naar vaste verblijfplaatsen. Voor beide soorten betreft dit de feitelijke nestlocaties. Het onderzoek is uitgevoerd middels een visuele inspectie waarbij gebruik is gemaakt van verrekijker en territoriumkartering.

In het onderzoek is beoordeeld of nestlocaties aanwezig zijn en welke consequenties de werkzaamheden hebben op de feitelijke locaties en het duurzaam voortbestaan van de lokale populatie en individuen.

Voor zowel huismus als gierzwaluw geldt een uitgebreide toetsing indien broedlocaties worden aangetast. Deze toetsing wordt gehanteerd bij aanvragen voor ontheffingen of omgevingsvergunningen. Door het uitgevoerde onderzoek kunnen de volgende vragen beantwoord worden.

Beoordelingskader:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de vaste voortplantingsplaats en rust- en / of verblijfplaats aangetast door de voorgenomen activiteiten?
- Is er een wettelijk belang? Eén van de volgende belangen moet gelden:
 - bescherming van flora en fauna (b)
 - veiligheid van het luchtverkeer (c)
 - volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Is er een andere bevredigende oplossing voor de volgende zaken:
 - de locatie
 - de inrichting op de locatie
 - de wijze van uitvoering van de werkzaamheden.
- Komt de gunstige staat van instandhouding van de landelijke populatie niet in gevaar?

Deze onderzoeksvragen zijn opgesteld door het ministerie van EL&I en beschreven in de soortenstandaards van betreffende soorten. In deze soortenstandaards is eveneens de onderzoeksinspanning geformuleerd om gefundeerde uitspraken te kunnen doen omtrent aan- of afwezigheid en functionaliteit van het gebied voor betreffende soorten. Dit

onderzoek is op deze soortenstandaards, in combinatie met de broedvogelmonitorings-handleiding van SOVON, gebaseerd. Deze soortenstandaards zijn vrij via internet verkrijgbaar.

Steenmarter

Onderzoek naar steenmarterterritoria heeft plaatsgevonden middels verschillende bezoeken. Tijdens alle ronden is aandacht aan deze soort besteed. Tijdens een dagbezoek is gericht gezocht naar sporen (prenten, uitwerpselen, haren, prooiresten en dergelijke) en geuren.

De gehanteerde methoden hiervoor zijn gebaseerd op de richtlijnen van de Zoogdierverseniging. Het onderzoek is uitgevoerd in de periode juni-juli.

Vleermuizen

Voor het in kaart brengen van vleermuizen is zowel visueel als auditief geïnventariseerd. Met behulp van een heterodyne batdetector met opname- en vertragingfunctie (type: Pettersson D240x) is de echolocatie, die vleermuizen uitzenden, voor ons hoorbaar gemaakt. Wanneer op basis van frequentie, klank en ritme niet met 100% zekerheid de soort bepaald kon worden, is een opname gemaakt op een extern opname apparaatuur (type: Zoom H2). Door middel van het computerprogramma Batsound is een nadere analyse uitgevoerd. Door de dieren ook zoveel mogelijk visueel waar te nemen is de determinatie geverifieerd en is het gedrag (en daarmee vaak de functie van het gebied) vastgesteld. Dit onderzoek is specifiek gericht op het in kaart brengen van verblijfplaatsen, soortsaamenstelling en gebiedsgebruik. De voorzomerbezoeken zijn uitgevoerd voor het in kaart brengen van kraam- en zomerverblijven. Tijdens de nazomerronden lag de nadruk op het in kaart brengen van balts- en paarlocaties en indicaties voor winterverblijven.

Het ochtendbezoek is uitgevoerd vanaf enkele uren voor zonsopkomst tot zonsopkomst. De avondbezoeken in het voorjaar zijn gestart ruim voor zonsondergang tot enkele uren hierna.

De bezoeken in augustus en september zijn in de avonden uitgevoerd. Het onderzoek is gestart minimaal 1 uur na zonsondergang. De gebruikte methoden zijn gebaseerd op het vleermuisprotocol 2013 zoals opgesteld door het Netwerk Groene Bureau, Gegevensautoriteit Natuur en de Zoogdierverseniging.

2.2 Volledigheid inventarisatie

Het onderzoek is volgens de genoemde protocollen uitgevoerd. Een inventarisatie blijft echter uiteraard een steekproef. Het is dan ook mogelijk dat soorten en functies niet waargenomen zijn, terwijl dat ze (op een ander tijdstip) wel aanwezig zijn. Dit is echter acceptabel, de Flora- en faunawet vraagt een initiatiefnemer om alles te doen wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden. Met de gekozen methode en inspanning is dan ook voldoende invulling gegeven aan artikel 2 (Zorgplicht, zie kader bijlage 2, blz. 19) van de Flora- en faunawet. Wat betreft het (voor)onderzoek heeft de initiatiefnemer dan ook gedaan wat redelijkerwijs van hem verwacht kan worden.

Wel moet hierbij worden opgemerkt dat de houdbaarheid van verspreidingsgegevens aan een maximale periode zijn gebonden. Voor de verspreidingsgegevens van licht beschermde soorten, of het juist ontbreken hiervan, wordt veelal een bruikbaarheidsperiode van circa 5-6 jaar gehanteerd, zoals de meeste gegevens in het quickscanrapport. Voor zwaar beschermde soorten als vleermuizen en vogels geldt een bruikbaarheidsperiode van circa 2-3 jaar. Na deze periode zijn de gegevens verouderd en dient beoordeeld te worden of de gegevens voldoende up-to-date zijn om te gebruiken bij ruimtelijke ingrepen. Voor dit alles geldt wel dat de planlocatie niet drastisch veranderd waardoor nieuwe leefsituaties kunnen zijn ontstaan. Dit is hier echter, behoudens de voorgenomen sloop, niet het geval.

Figuur 1. Ligging onderzoeksgebied.
De uitsnede geeft een meer gedetailleerd beeld van de planlocatie.

Bron: Google Earth.

3. Onderzoeksresultaten

In dit hoofdstuk worden kort de bevindingen van het onderzoek weergegeven. De verspreidingskaart van de aangetroffen soorten is opgenomen in bijlage 1. In het volgende hoofdstuk worden de wettelijke consequenties en aanbevelingen gegeven.

3.1 Vogels

Gedurende het seizoen is specifiek onderzoek uitgevoerd naar 2 soorten vogels waarvan de nestlocaties aangemerkt kunnen worden als vaste rust- of verblijfplaats en aanwezigheid redelijkerwijs mogelijk was:

- Huismus (*Passer domesticus*)
- Gierzwaluw (*Apus apus*)

Tijdens het onderzoek is eveneens gelet op andere soorten uit categorie 1-4 waarvan de nest- en rustlocaties bescherming genieten zoals weergegeven in bijlage 2. Nestlocaties van soorten uit deze categorieën zijn niet aangetroffen.

Hieronder worden de resultaten per soort en per functie behandeld. In bijlage 1 is een verspreidingskaart weergegeven met daarop de waargenomen vaste verblijfslocaties.

Huisumus (*Passer domesticus*)

Tijdens de verschillende bezoeken zijn enkele waarnemingen van deze soort binnen het plangebied verricht. In totaal zijn 7 territoria van huismussen vastgesteld verspreid over enkele woningen, zie bijlage 1. Alle broedlocaties zullen naar verwachting onder de dakpannen aanwezig zijn. In woningen langs de Reijmerweg zijn geen territoria aangetroffen.

De waarnemingen betreffen zowel territoriale mannetjes (N=4) als gesleep met nestmateriaal (N=1) en enkele waarnemingen van voerende ouders van uitgevlogen jongen (N=2).

Gierzwaluw (*Apus apus*)

Rondom het plangebied is een groot aantal gierzwaluwen waargenomen. Tijdens verschillende bezoeken is met twee personen lange tijd gepost om te zoeken naar invliegende of gierende vogels. Langs de Reijmerweg zijn ter hoogte van het plangebied een 8-tal nestlocaties waargenomen. Alle locaties bevinden zich echter aan de overzijde van de Reijmerweg en dus niet binnen het plangebied. Er zijn binnen het plangebied geen nestlocaties van deze soort aangetroffen.

Overige vogelsoorten

Naast de te onderzoeken soorten zijn losse waarnemingen verricht van:

- Houtduif - broedlocatie binnen plangebied
- Koolmees - territoriaal
- Merel - territoriaal
- Pimpelmees - territoriaal
- Roodborst - territoriaal
- Tjiftjaf - territoriaal
- Vink - territoriaal
- Winterkoning - territoriaal

3.2 Steenmarter

Er zijn geen sporen van aanwezigheid van deze soort vastgesteld. Er kan worden gesteld dat er geen vaste verblijfplaats van deze soort in de woningen aanwezig is.

3.3 Vleermuizen

Gedurende het onderzoek zijn 3 soorten vleermuizen aangetroffen:

- Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)
- Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)
- Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*)

Hieronder worden de resultaten per soort en per functie behandeld. In bijlage 1 is een verspreidingskaart weergegeven met daarop de waargenomen vleermuizen.

Gewone dwergvleermuis (*Pipistrellus pipistrellus*)

Van deze soort zijn enkele individuen op en rondom de planlocatie aangetroffen. De eerste dieren worden vrij snel na zonsondergang gesignaleerd. Tijdens de avondtellingen zijn vanuit een woning, Meester van Damweg 64, vanuit de zijgevel enkele (3 ex) uitvliegers waargenomen. Eveneens was het vermoeden dat enkele andere dieren vanuit andere woning binnen het plangebied afkomstig waren. Het uitgevoerde ochtendbezoek was daarom specifiek gericht op het in kaart brengen van zwermende dieren om zo de aanwezigheid van verblijfplaatsen te bepalen. Hierbij zijn bij drie woningen 1 of meer zwermende gewone dwergvleermuizen vastgesteld.

- Meester van Damweg 64 - 3 ex
- St. Josephweg 24 - 1 ex
- Hogenkampseweg 21 - 1 ex

Alle zwermende en uitvliegende dieren hebben de in- of uitvliegopening onder de gevelpannen. De verblijfplaatsen zitten daardoor vermoedelijk onder de dakpannen of in de spouwmuuren, indien deze vanaf de bovenzijde toegankelijk zijn.

Tijdens alle vleermuisonderzoeken zijn lage aantallen dieren geteld. Ook langs de randen van het plangebied zijn nauwelijks vliegbewegingen of foerageeractiviteiten vastgesteld. Gezien het lage aantal individuen kan worden gesteld dat er geen kraamverblijf binnen de planlocatie aanwezig is. Het betreft hier enkele mannetjes die solitair of in een kleine groep onder de pannen of in de spouwmuuren van de woningen verblijven.

De meeste dieren blijven enige tijd in het centrale deel van het plangebied foerageren en vliegen circa 30-60 minuten na zonsondergang het plangebied uit richting noord(noordwest). Een groot deel van de nacht zijn foeragerende dieren slechts sporadisch aanwezig. Hieruit valt op te maken dat in een groter gebied en op grotere afstand wordt gefoerageerd.

Tijdens de baltsonderzoeken in augustus en september, zijn enkele baltsende mannetjes aangetroffen. De mannetjes van gewone dwergvleermuizen vliegen baltsend veelal direct boven de paarlocatie. Hierdoor is het in kaart brengen van specifieke paarlocaties bij deze soort echter veelal vrij lastig. In totaal zijn 3 baltsende mannetjes aangetroffen. De dieren hadden een sterke binding met de woningen langs de Meester van Damweg en St. Josephweg. Op andere plekken in het gebied zijn geen baltsende dieren aangetroffen.

Tijdens de bezoeken is specifiek gezocht naar zwermgedrag en andere indicaties die kunnen duiden op een winterverblijf. Dergelijke activiteiten zijn niet aangetroffen. Paarverblijfplaatsen van mannetjes kunnen regelmatig eveneens worden gebruikt als winterverblijf. Voor gewone dwergvleermuizen zijn twee typen winterverblijfplaatsen bekend: winterverblijfplaatsen waar mannetjes alleen, soms met enkele vrouwtjes verblijven en de winterverblijfplaatsen met groepen van veel exemplaren. Met name de winterverblijfplaatsen met enkele exemplaren zijn moeilijk aan te tonen. Er mag zekerheidshalve vanuit gegaan worden dat een plek die als zomerverblijfplaats in gebruik is, tevens ook als winterverblijf wordt gebruikt. De woningen dienen dan ook te worden aangemerkt als overwinteringlocatie voor minimaal 3 mannetjes.

Laatvlieger (*Eptesicus serotinus*)

Tijdens alle voorjaarsbezoeken zijn enkele laatvliegers rondom de planlocatie aangetroffen. Het betreft slechts 2-3 dieren die enige tijd foerageren in het centrale deel van het plangebied of langs de Hogenkampseweg vliegen. De dieren zijn afkomstig vanuit zuidelijke richting en komen ruim na zonsondergang het plangebied binnen. Hierdoor kan worden gesteld dat een verblijfplaats buiten de planlocatie aanwezig is.

Rosse vleermuis (*Nyctalus noctula*)

Tijdens de avondbezoeken in het voorjaar zijn enkele (3-4) overvliegende rosse vleermuizen waargenomen. Alle dieren vlogen hoog boven de planlocatie richting zuid. Vermoedelijk foerageren de dieren in de uiterwaarden van de Rijn. Dit is echter niet verder onderzocht.

Er zijn geen verblijfplaatsen van deze soort binnen de planlocatie aanwezig. Ook maakt de planlocatie geen onderdeel uit van een foerageergebied van deze soort.

4. Toetsing Flora- en faunawet

4.1 Algemeen

Sinds het in werking treden van de AMvB artikel 75, 26 feb. 2005, is de beschermde status van dieren en planten opgedeeld in 3 tabellen, zie kader.

Soorten die vermeld staan op Tabel 1 zijn vrijgesteld van ontheffing indien de werkzaamheden aan te merken zijn als Ruimtelijke Ontwikkelingen. Tabel 2 en 3 soorten zijn zwaarder beschermd en hiervoor is nader onderzoek of toetsing noodzakelijk.

Voor vogels geldt dat alle inheemse soorten beschermd zijn. Verstoring of verontrusting van broedende vogels is niet toegestaan. Daarnaast zijn er enkele soorten die jaarrond gebruik maken van dezelfde broedlocaties of die afhankelijk zijn van specifieke locaties; deze locaties zijn jaarrond beschermd.

De groep *vogels* wordt niet specifiek aangegeven in de tabelverdeling. Voor deze groep is slechts ontheffing mogelijk voor belangen die betrekking hebben op bescherming van flora en fauna, veiligheid voor het vliegverkeer of volksgezondheid.

Alle in Nederland voorkomende vleermuissoorten zijn opgenomen in bijlage IV van de Europese Habitatrichtlijn. In Nederland is de soortbescherming verankert in de Flora- en faunawet en zijn de soorten uit bijlage IV van de Habitatrichtlijn opgenomen in tabel 3 van de AMvB artikel 75. Hierdoor zijn alle vleermuissoorten zwaar beschermd.

Zie voor een uitgebreide toelichting van de Flora- en faunawet (Ff-wet) bijlage 2.

Tabelindeling Flora- en faunawet

Tabel 1: Algemene soorten: algemene vrijstelling of ontheffing/lichte toets

Tabel 2: Overige soorten: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/lichte toets

Tabel 3: Soorten, genoemd in bijlage IV van de Habitatrichtlijn en in bijlage 1 van de AMvB: vrijstelling met gedragscode of ontheffing/uitgebreide toets

4.2 Ingreep

Vivare Projecten BV is voornemen 38 woningen te amoveren binnen de bebouwde kom van Renkum. De woningen staan langs de Hogenkampseweg / Reijmerweg / St. Josephweg / Mr. Van Damweg. Door het verwijderen van de woningen, opstallen en aanwezige tuinen ontstaat de mogelijkheid voor inbreiding met de bouw van 44 nieuwe woningen.

Ingrepen die daartoe in het plangebied moeten plaatsvinden bestaan voornamelijk uit:

- Slopen woning en opstallen;
- Verwijderen verharding;
- Verwijderen aanwezige tuinen (sier)beplanting en openbaar groen;
- Bouwen 44 nieuwe woningen.

De Flora- en faunawet hanteert een aantal belangen waaronder een ingreep kan vallen. Onderhavige ingreep valt onder het volgende belang:

- De uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling.

4.3 Effecten

Huismus

Van deze soort zijn 7 nestlocaties vastgesteld. Door de voorgenomen sloop zal de planlocatie als broedgebied en foerageergebied worden aangetast.

Gierzwaluw

Van deze soort zijn geen broedlocaties vastgesteld. Door het ontbreken van de soort als broedvogel zijn geen verdere maatregelen noodzakelijk.

Steenmarter

Van deze soort zijn geen waarnemingen verricht waardoor er geen effecten optreden door de voorgenomen ingrepen.

Vleermuizen

In de te slopen gebouwen zijn minimaal 5 verblijfplaatsen aangetroffen van mannetjes van gewone dwergvleermuis. Minimaal 3 van deze locaties zijn eveneens in gebruik als paarlocaties. Door de geplande sloop zullen deze locaties verdwijnen. Hierdoor is het noodzakelijk mitigerende (lees verzachtende) maatregelen te treffen om te voorkomen dat individuen worden geschaad en schade ontstaat aan de lokale populatie, zie § 4.5: mitigerende maatregelen. Het biotoop zal door de geplande sloop en herinrichting grotendeels wijzigen. Door het lage aantal vleermuizen en het slechts tijdelijk foerageren van de dieren op de planlocatie, kan worden aangenomen dat de planlocatie niet als essentieel foerageergebied kan worden aangemerkt. Gezien de opbouw van de omgeving kan wel worden aangenomen dat er veel geschikt foerageergebied in de directe omgeving aanwezig is in de vorm van laanbeplantingen, parkachtige omgeving (rondom tennisbanen) en vele tuinen. Ook het buitengebied ligt op relatief korte afstand van het plangebied. Hierdoor kan redelijkerwijs worden aangenomen de ingreep geen significant (negatief) effect heeft op de foerageerqualiteiten en vliegroutes voor de lokale populatie. Deze afweging geldt eveneens voor de overige aangetroffen vleermuissoorten.

4.4 Toetsing Flora- en faunawet

Artikel 11 van de Flora- en faunawet verbiedt onder andere het vernietigen van vaste rust- en/of verblijfplaatsen. Zowel de nestlocatie van de huismus (*Categorie-2-soort*, zie bijlage 2) als de verblijfplaatsen en (paar)locaties van gewone dwergvleermuizen vallen onder deze definitie doordat de dieren jaarlijks gebruik zullen maken van deze locatie waardoor het een onderdeel vormt van het complexe leefgebied van de aanwezige populaties. Hierdoor wordt met de geplande ingreep de Flora- en faunawet overtreden. Het is daardoor niet toegestaan de ingreep zonder aanvullende mitigerende maatregelen uit te voeren. Voor het uitvoeren van de werkzaamheden dienen daarom mitigerende en compenserende maatregelen getroffen te worden om schade aan individuen en de lokale populaties te voorkomen. Voor gewone dwergvleermuis is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk.

4.5 Mitigerende maatregelen

Voor huismus kan in het kader van Ruimtelijke Ingrepen geen ontheffing worden aangevraagd. Voor deze soort mag het leefgebied niet verslechteren en dient ten alle tijden het totaal aantal broedlocaties behouden te blijven en het leefgebied blijven functioneren. Voor gewone dwergvleermuis is een ontheffingsaanvraag wel mogelijk. Voor beide soorten is het echter van belang dat er mitigerende en of compenserende maatregelen getroffen dienen te worden om de duurzame instandhouding van de lokale populaties te garanderen en schade aan individuen te voorkomen. Hiervoor is het noodzakelijk dat alle hieronder beschreven aandachtspunten worden uitgevoerd.

Voor beide soorten zijn de maatregelen te verdelen in periode en methode van de sloop en het aanbrengen van nieuwe voorzieningen. In bijlage 3 is een verdere toelichting van de maatregelen opgenomen.

Huismus

Periode en methodiek van sloop

- De periode van de sloop dient te worden afgestemd op de ecologie van de soort. Voor de huismus betekent dit dat de werkzaamheden buiten het broedseizoen moeten worden gestart. Hierdoor zullen geen individuen worden geschaad tijdens de werkzaamheden. De broedperiode van deze soort ligt globaal tussen 15 maart en eind juli.

Te treffen voorzieningen

In het gebied worden 7 nestlocaties nestlocatie verwijderd. Doordat deze locaties verdwijnen is hiervoor compensatie noodzakelijk. Om de kans op vestiging te vergroten en een stabiele populatie te behouden wordt als uitgangssituatie een minimale compensatieverhouding van 1-2 gehanteerd in de nieuwe woningen of in de directe omgeving. Hierdoor is het noodzakelijk dat minimaal 14 nestgelegenheden worden geboden. Hierbij kan gedacht worden aan:

- Inmetselkasten
- Huismuspannen
- Het toegankelijk maken van de ruimte onder de dakpannen vanuit de dakgoten, eventuele door gebruik van een vogelvide.

De voorzieningen dienen verspreid en ruim voor het broedseizoen te worden aangebracht om de slagingskans te vergroten en te voorkomen dat in het broedseizoen een verminderd aanbod van broedlocaties aanwezig is. Hierdoor is het eventueel mogelijk gebruik te maken van tijdelijke nestkasten.

In de nieuwe situatie zullen wederom tuinen en openbaar groen worden aangelegd. Hierdoor is het aannemelijk dat foerageergebied voor deze soort in het gebied aanwezig blijft.

Vleermuizen

Periode en methodiek van sloop

- De periode van de sloop dient te worden afgestemd op de ecologie van de soort waardoor de sloop buiten de meest kwetsbare perioden moet worden uitgevoerd. Doordat er mogelijk overwinterende dieren aanwezig zijn, dient de sloop plaats vinden in de periode na de winterslaap en voor de periode van in gebruik zijnde zomerverblijven. Deze periode ligt globaal tussen begin maart tot begin mei. De zomerperiode is minder geschikt om te slopen aanzien solitaire mannetjes van het gebouw gebruik kunnen maken. Ook ligt deze periode in het vogelbroedseizoen waardoor sloop niet is toegestaan indien broedende vogels in de directe omgeving aanwezig zijn.
- Doordat het verlaten van de verblijfplaats van verschillende factoren afhankelijk is, dient voorafgaande aan de sloop verstoring plaats te vinden van het binnenklimaat waardoor eventueel nog aanwezige vleermuizen gestimuleerd worden hun verblijfplaats te verlaten en elders een nieuw verblijf te zoeken. Concreet betekent dit dat minimaal een week voorafgaande aan de sloop delen van het pannendak worden verwijderd zodoende dat verstoring van het aanwezige microklimaat plaatsvindt. In muren met een spouwmuur dienen forse gaten in de muur gemaakt te worden om de kwaliteit van het microklimaat te verstoren waardoor eventueel aanwezige dieren passief worden gedwongen te vertrekken.

Het verdient sterkte voorkeur deze methodiek van sloop toe te passen op alle te slopen woningen. Solitaire mannetjes wisselen regelmatig van verblijfplaats en in beginsel bieden alle te slopen woningen geschikte verblijfslocaties.

Te treffen voorzieningen

Door de sloop zullen 5 verblijfplaatsen (waarvan 3 paarlocaties) verdwijnen waardoor compensatie noodzakelijk is. Om de kans op vestiging te vergroten en een stabiele populatie te behouden wordt als uitgangssituatie een minimale compensatieverhouding van 1-4 gehanteerd. Hierdoor is het noodzakelijk dat minimaal 20 inmetselkasten in de nieuwbouw of gevelkasten aan de te behouden gebouwen in de omgeving worden gerealiseerd. De kasten worden verspreid aangebracht en dienen te voldoen aan de in bijlage 3 gestelde randvoorwaarden.

Er zijn diverse gestikte typen vleermuiskasten. De definitieve keuze voor het type kast en de positionering dient in overleg met een vleermuisdeskundige te worden bepaald en te worden vastgelegd in een ecologisch protocol en logboek.

Zie voor verdere toelichting bijlage 3.

Om bovenstaande maatregelen te borgen is het sterk aan te bevelen een ecologisch protocol op te laten stellen met inbegrip van een logboek waardoor inzichtelijk is welke maatregelen op welke wijze en in welk tijdsbestek dienen te worden uitgevoerd.

Overige soorten

Binnen het plangebied zijn diverse broedvogelsoorten aangetroffen. Alle te verwachten vogelsoorten zijn beschermd krachtens de Flora- en faunawet en de Vogelrichtlijn. Ontheffing voor deze diergroep is in de meeste gevallen niet mogelijk.

Dit betekent dat het verstoren, verontrusten, doden en anderszins van vogels en nesten niet is toegestaan. Deze overtredingen zijn kunnen worden veroorzaakt door het uitvoeren van de geplande werkzaamheden.

Voor vogels geldt dat deze tijdens de broedperiode het meest gevoelig zijn voor verstoring. De rest van het jaar zijn zij flexibeler en is de kans op nadelige effecten door de werkzaamheden voor de individuen aanzienlijk minder. Hierdoor is het sterk aan te bevelen buiten het broedseizoen te starten met de werkzaamheden waardoor bij aanvang van het broedseizoen het verstoringseffect op vogels minimaal is.

Globaal kan worden gezegd dat de broedperiode, voor de mogelijk aanwezige soorten, ligt tussen 15 maart en 15 juli. Hierbij dient wel te worden op gemerkt dat indien broedende vogels in een andere periode van het jaar worden aangetroffen, hierbij zorgvuldig dient te worden omgegaan zodat verstoring van de broedende vogels wordt voorkomen.

5. Conclusie en aanbevelingen

Dit addendum is geschreven als aanvulling op een quickscanonderzoek zoals in de inleiding is aangegeven. Tijdens het aanvullende onderzoek is onderzoek verricht naar het voorkomen van huismus, gierzwaluw, steenmarter en vleermuizen op de planlocatie.

Huisumus

Tijdens het onderzoek zijn diverse territoria vastgesteld. Door de voorgenomen sloop zullen deze locaties verdwijnen waardoor mitigatie noodzakelijk is voordat de sloop kan worden uitgevoerd.

Gierzwaluw

Van deze soort zijn geen waarneming binnen het plangebied verricht. Hierdoor zijn voor deze soort geen nadere maatregelen noodzakelijk.

Steenmarter

Van deze soort zijn geen vaste verblijfplaatsen aangetroffen. Door het ontbreken van vaste verblijfplaatsen van deze soort zijn geen verdere maatregelen noodzakelijk.

Vleermuizen

In de te slopen woningen zijn minimaal 5 verblijfplaatsen (waarvan 3 paarlocaties) van mannetjes van gewone dwergvleermuis en (mogelijke) overwinteringslocaties aanwezig. Doordat deze locaties verdwijnen is het aanvragen van een ontheffing en het treffen van mitigerende maatregelen noodzakelijk. Deze maatregelen dienen te worden gerealiseerd voordat met de sloop kan worden begonnen.

Volledigheid onderzoek

Op de locatie Hogenkampseweg / Reijmerweg / St. Josephweg / Mr. Van Damweg in Renkum zijn enkele natuuronderzoeken uitgevoerd. Samen geven deze onderzoeken een goed en volledig beeld van de aanwezigheid van (zwaar) beschermde soorten. Aan de hand van de bevindingen van de onderzoeken, de samenstelling van de aangetroffen soorten en de onderzoeksinspanningen, kan worden gesteld dat er geen zwaar beschermde soorten met een essentiële binding met de planlocatie zijn gemist. Hierdoor kan het natuuronderzoek als volledig worden beschouwd.

Het is aanvrage van een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet en het treffen van mitigerende maatregelen voor huismus en gewone dwergvleermuis is noodzakelijk voordat met de sloop kan worden gestart.

LITERATUUR

- Broekhuizen, S. (et al.). 1992. Atlas van de Nederlandse zoogdieren. K.N.N.V. Uitgeverij, Utrecht.
- Heusden, W.R.M., S.J. Vreugdenhil. 2006. Handreiking Flora- en faunawet. Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Utrecht.
- Ministerie van LNV., 2005 (herzien 2009). Buiten aan het Werk. Houd tijdig rekening met beschermde planten en dieren! Brochure.
http://www.minlnv.nl/portal/page?_pageid=116,1640321&_dad=portal&_schema=PORTAL&p_file_id=14765 (08-11-2010)].
- Sachteleben, J. & O. von Helversen, 2006. Songflight behaviour and mating system of the pipistrelle bat (*pipistrellus pipistrellus*) in an urban habitat. In: Acta Chiropterologica, 8(2): 391-401, 2006.
- Dienst Regelingen. 2009. Aangepaste lijst jaarrond beschermde vogelnesten.

Internet

- www.vleermuizenindestad.nl
- www.vleermuis.net
- www.zoogdiervereniging.nl
- www.natuurloket.nl
- www.hetlnvloket.nl
- www.gelderland.nl
- www.zoogdieratlas.nl
- www.waarneming.nl
- www.telmee.nl

BIJLAGE 1: VERSPREIDINGSKAART

Figuur 2. Verspreidingskaart waargenomen huismussen en vleermuizen.
Het roodomkaderde gebied betreft de strikte begrenzing van de onderzoekslocatie.

- - nestlocaties huismus
- - nestlocaties gierzwaluw - alle buiten strikte plangebied
- - gewone dwergvleermuis
- - laatvlieger
- - rosse vleermuis

- Stippen - losse waarnemingen (indicatief. De stippen geven een indruk van de dichtheid en verspreiding - (samenvatting van alle bezoeken)
- Pijlen - foerageeractiviteit en vliegroutes
- Ster - verblijfplaats (globale positionering)
- Bliksemschicht - baltsvlucht mannetje Globale positionering van paarverblijven van gewone dwergvleermuis, exacte locatie is niet bekend

Figuur 3. Locaties uit-/invliegende gewone dwergvleermuizen.
Woning Meester van Damstraat 64.

BIJLAGE 2: TOELICHTING FLORA- EN FAUNAWET

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Deze wet is de soortgerichte implementatie van de Europese Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn. Daarbij worden in deze wet de bepalingen samengevoegd die voorheen in verschillende wetten waren gebundeld: Vogelwet 1936, Jachtwet, Natuurbeschermingswet (hoofdstuk V: soortenbescherming), Nuttige Dierenwet 1914 en Wet Bedreigde uitheemse dier- en plantsoorten.

De Flora- en faunawet is in beginsel gericht op de bescherming van flora en fauna op soortniveau. Activiteiten waarbij schade wordt gedaan aan beschermde dieren of planten zijn verboden, tenzij dit uitdrukkelijk is toegestaan (het “nee, tenzij”-principe). Het is dan ook altijd zaak om, waar mogelijk, activiteiten uit te voeren zonder schade aan beschermde dieren en planten aan te brengen. De wet erkent de intrinsieke waarde van in het wild levende dieren. In de wet is dan ook een zorgplicht opgenomen: iedereen moet voldoende zorg in acht nemen voor alle in het wild voorkomende dieren en planten (niet alleen de beschermde) en hun leefomgeving, *Artikel 2 Flora- en faunawet*.

Naast de aandacht voor beschermde soorten geldt voor alle in het wild levende dieren en planten artikel 2 van de Flora- en faunawet.

Artikel 2

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voorzover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevergd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voorzover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Voor de in deze rapportage gemaakte toetsing zijn met name de verbodsbepalingen 8 t/m 12 van toepassing.

Artikel 8

Het is verboden planten, behorende tot een beschermde inheemse plantensoort, te plukken, te verzamelen, af te snijden, uit te steken, te vernielen, te beschadigen, te ontwortelen of op enigerlei andere wijze van hun groeiplaats te verwijderen.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 10

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, opzettelijk te verontrusten.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

Artikel 12

Het is verboden eieren van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te zoeken, te rapen, uit het nest te nemen, te beschadigen of te vernielen.

Op 23 februari 2005 is de “AmvB art. 75” van de Flora- en faunawet in werking getreden. In dit besluit is een vrijstelling voor specifieke activiteiten en soorten geregeld. Tevens introduceert de AmvB de gedragscode. De AmvB verdeelt alle

beschermde soorten (met uitzondering van vogels) in drie groepen - *Tabellen*. Voor vogelsoorten geldt een andere regeling.

Beschermde soorten	Zonder gedragscode	Met gedragscode
Licht beschermde soorten - Tabel 1	Algemene vrijstelling	Algemene vrijstelling
Overige beschermde soorten - Tabel 2	'Lichte' toetsing	Vrijstelling
Streng beschermde soorten - Tabel 3	Uitgebreide toetsing	Uitgebreide toetsing

Tabel: toetsingscriteria voor ontheffing bij ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Tabel 1

Voor soorten die zijn opgenomen in Tabel 1 geldt een algehele vrijstelling wanneer de werkzaamheden vallen onder:

- bestendig beheer en onderhoud, ook in landbouw en bosbouw;
- bestendig gebruik;
- ruimtelijke ontwikkeling en inrichting.

Voor deze soorten geldt de lichtste vorm van bescherming. Als deze soorten op de locatie voorkomen, en het werk valt onder de werkzaamheden zoals hierboven beschreven, dan geldt daarvoor een vrijstelling van de verbodsbepalingen van de Flora- en faunawet. Als geen sprake is van werkzaamheden zoals beschreven, dient een ontheffing te worden aangevraagd. De aanvraag wordt dan onderworpen aan de lichte toets. Toetsingscriteria daarbij zijn of de gunstige staat van instandhouding van de soort niet in het geding is, en of de activiteit een redelijk doel dient. Uiteraard geldt in alle gevallen de algemene zorgplicht; Artikel 2.

Tabel 2

Deze soorten krijgen een zwaardere bescherming. Er geldt alleen een vrijstelling als sprake is van werkzaamheden zoals beschreven bij Tabel 1 én indien wordt gehandeld volgens een gedragscode die is goedgekeurd door de Minister van LNV.

Valt het werk niet onder de werkzaamheden zoals beschreven bij Tabel 1, dan dient een ontheffing te worden aangevraagd. De aanvraag wordt beoordeeld volgens de lichte toets. Hierbij moet aangetoond worden dat de werkzaamheden er niet toe mogen leiden dat het voortbestaan van de soorten in gevaar wordt gebracht. Er mag geen afbreuk gedaan worden aan de gunstige staat van instandhouding van de soort. De populatie in het gebied mag geen gevaar lopen uit te sterven. Hiervoor moeten maatregelen getroffen worden, die opgenomen worden in een ecologisch werkprotocol.

Ook hier geldt de algemene zorgplicht.

Tabel 3

De soorten uit Tabel 3 zijn de zwaarst beschermde soorten. Ook wanneer werkzaamheden vallen onder een van de bij Tabel 1 genoemde categorieën, geldt niet zonder meer een vrijstelling. Enkel bij bestendig beheer en onderhoud is een vrijstelling mogelijk wanneer gewerkt wordt volgens een goedgekeurde gedragscode. Werkzaamheden die in een van de andere categorieën vallen en welke negatieve effecten op beschermde soorten (kunnen) hebben, zijn ontheffingsplichtig. Voor het verstrekken van een ontheffing wordt deze onderworpen aan een zware toets wanneer:

- er geen andere bevredigende oplossing voor de geplande activiteit is;
- de geplande activiteit geen afbreuk doet aan de gunstige staat van instandhouding van de soort;
- er sprake is van een in of bij de wet genoemd belang.

Bij soorten van Bijlage IV van de Habitatrichtlijn moet tevens sprake zijn van een door de Habitatrichtlijn erkend belang:

- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten;
- bescherming van flora en fauna;
- openbare veiligheid.

Wanneer soorten uit tabel 3 voorkomen in een gebied dienen er maatregelen getroffen te worden om behoud van de lokale populatie, bescherming van individuen en de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen te garanderen. Hiervoor dienen mitigerende en mogelijk compenserende maatregelen getroffen te worden. Om zeker te zijn of de maatregelen voldoende zijn, dienen ze vooraf beoordeeld te worden door Dienst Regelingen. Met dit besluit kan aangetoond worden dat de initiatiefnemer zich houdt aan de Flora- en faunawet. Het besluit heeft de initiatiefnemer bijvoorbeeld nodig als iemand bezwaar maakt tegen het project of vraagt om handhaving van de Flora- en faunawet.

Indien vaste verblijfplaatsen worden beschadigd of weggehaald of behoud van de lokale populatie dan wel bescherming van de aanwezige individuen niet voldoende kan worden gegarandeerd, dienen compenserende maatregelen te worden uitgevoerd én dient een ontheffing te worden aangevraagd bij Dienst Regelingen. Voor deze soorten geldt echter dat alleen ontheffing wordt verleend op grond van een wettelijk belang genoemd in de Habitatrichtlijn of Besluit vrijstelling beschermde dier- en plantsoorten.

Vogels

Met ingang van 26 augustus 2009 heeft het Ministerie van LNV een nieuw beleid ten aanzien van broedvogels ingezet. Verblijfplaatsen van broedvogels zijn door de Flora- en faunawet beschermd. Tijdens werkzaamheden dient rekening gehouden te worden met het broedseizoen van vogels. De Flora- en faunawet kent geen standaardperiode voor het broedseizoen. Het gaat erom of er een broedgeval is. De meeste vogels maken elk broedseizoen een nieuw nest of zijn in staat om een nieuw nest te maken. Deze vogelnesten voor eenmalig gebruik vallen alleen tijdens het broedseizoen onder de bescherming van artikel 11 van de Flora- en faunawet. Voor deze soorten is geen ontheffing nodig voor werkzaamheden buiten het broedseizoen. Verblijfplaatsen van vogels die hun verblijfplaats het hele jaar gebruiken, zijn jaarrond beschermd. Slechts een beperkt aantal soorten bewoont het nest permanent of keert elk jaar terug naar hetzelfde nest. Deze groep is opgedeeld in enkele categorieën waarop de verbodsbepalingen van artikel 11 van de Flora- en faunawet jaarrond van kracht zijn:

1. Nesten die, behalve gedurende het broedseizoen als nest, buiten het broedseizoen in gebruik zijn als vaste rust en verblijfplaats.
2. Nesten van koloniebroeders die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing of biotoop. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
3. Nesten van vogels, zijnde geen koloniebroeders, die elk broedseizoen op dezelfde plaats broeden en die daarin zeer honkvast zijn of afhankelijk van bebouwing. De (fysieke) voorwaarden voor de nestplaats zijn vaak zeer specifiek en limitatief beschikbaar.
4. Vogels die jaar in jaar uit gebruik maken van hetzelfde nest en die zelf niet of nauwelijks in staat zijn een nest te bouwen.

Het betreft de vogelsoorten:

	Boomvalk	(Falco subbuteo)
	Buizerd	(Buteo buteo)
	Gierzwaluw	(Apus apus)
	Grote gele kwikstaart	(Motacilla cinerea)
	Havik	(Accipiter gentilis)
	Huisemus	(Passer domesticus)
	Kerkuil	(Tyto alba)
	Oehoe	(Bubo bubo)
	Ooievaar	(Ciconia ciconia)
	Ransuil	(Asio otus)
	Roek	(Corvus frugilegus)
	Slechtvalk	(Falco peregrinus)
	Sperwer	(Accipiter nisus)
	Steenuil	(Athene noctua)
	Wespendief	(Pernis apivorus)
	Zwarte wouw	(Milvus migrans).

Er zijn ook vogelnesten die worden aangegeven als categorie 5. Deze zijn buiten het broedseizoen niet strikt beschermd.

5. Nesten van vogels die weliswaar vaak terugkeren naar de plaats waar zij het jaar daarvoor hebben gebroed of de directe omgeving daarvan, maar die wel over voldoende flexibiliteit beschikken om, als de broedplaats verloren is gegaan, zich elders te vestigen.

Categorie 5-soorten zijn wel jaarrond beschermd als zwaarwegende feiten of ecologische omstandigheden dat rechtvaardigen.

Wanneer een jaarrond beschermd nest wordt aangetroffen, dan dient altijd een omgevingscheck uitgevoerd te worden. Een deskundige dient te onderzoeken of er voor de soort in de omgeving voldoende plekken en materiaal aanwezig zijn om zelf een vervangende locatie te vinden en een vervangend nest te maken. Indien dit niet mogelijk is, dient een vervangende nestlocatie aangeboden te worden. Wanneer dit ook niet mogelijk blijkt, dient een ontheffing aangevraagd te worden. Ontheffing kan alleen verkregen worden op grond van een wettelijk belang uit de Vogelrichtlijn. Wettelijke belangen zijn:

- bescherming van flora en fauna;
- veiligheid van het luchtverkeer;
- volksgezondheid of openbare veiligheid.

Gedragscodes

Werken volgens een gedragscodes kan (soms) een vrijstelling voor soorten van Tabel 2 en Tabel 3 geven. Voorwaarde is wel dat gewerkt dient te worden volgens een door de minister vastgestelde gedragscodes. Hierbij is het van belang dat de gedragscodes op de juiste wijze is geïmplementeerd in de organisatie of in het totaalplan van de werkzaamheden.

Voor meer informatie over de toepassing van de Flora- en faunawet in relatie tot gedragscodes: zie de brochure van het ministerie van LNV: "Buiten aan het werk".

BIJLAGE 3: MITIGERENDE EN COMPENSERENDE MAATREGELEN

Hieronder wordt aangegeven op welke wijze het voortbestaan van de lokale populatie gewone dwergvleermuizen gewaarborgd kan worden, ondanks de sloop van de gebouwen waar de paarlocaties en verblijfplaatsen zijn vastgesteld.

Periode van uitvoering:

- De periode van de sloop dient te worden afgestemd op de ecologie van de soort waardoor de sloop buiten de meest kwetsbare periode kan worden uitgevoerd. Doordat er mogelijk overwinterende dieren aanwezig zijn, dient de sloop plaats vinden in de periode na de winterslaap en voor de periode van in gebruik zijnde zomer verblijven. Deze periode ligt globaal tussen begin maart tot begin mei. De zomerperiode is minder geschikt om te slopen aanzien solitaire mannetjes van de gebouwen gebruik maken. Ook ligt deze periode in het vogelbroedseizoen waardoor sloop niet is toegestaan indien broedende vogels in de directe omgeving aanwezig zijn.

Mogelijkheden ter plaatse (voorafgaand aan de ingreep)

Verstoren van het binnenklimaat

- Doordat het verlaten van de verblijfplaats van verschillende factoren afhankelijk is, dient voorafgaande aan de sloop verstoring plaats te vinden van het binnenklimaat waardoor eventueel nog aanwezige vleermuizen gestimuleerd worden hun verblijfplaats te verlaten en elders een nieuw verblijf te zoeken. Concreet betekent dit dat minimaal een week voorafgaande aan de sloop delen van het pannendak worden verwijderd zodoende dat verstoring van het aanwezige microklimaat plaatsvindt. In muren met een spouwmuur (woning) dienen forse gaten in de muur gemaakt te worden om de kwaliteit van het microklimaat te verstoren waardoor eventueel aanwezige dieren passief worden gedwongen te vertrekken.

Let op !:

- Vleermuisvriendelijk strippen van de gebouwen, uitsluitend tijdens relatief warme nachten ($> 10^{\circ}\text{C}$) met gunstige weersomstandigheden uitvoeren.
- Geef de vleermuizen een paar dagen de tijd om zelfstandig te vertrekken na de verstoring van het binnenklimaat.
- Voor de start van de werkzaamheden altijd een vleermuisonderzoeker laten controleren of gebouw 'vleermuisvrij' is.

Het verdient sterkte voorkeur deze methodiek van sloop toe te passen op alle te slopen woningen. Solitaire mannetjes wisselen regelmatig van verblijfplaats en in beginsel bieden alle te slopen woningen geschikte verblijfslocaties.

Mogelijkheden ter plaatse (compenserende / mitigerende maatregelen)

Door de sloop zullen 5 verblijfplaatsen (waarvan 3 paarlocaties) verdwijnen waardoor compensatie noodzakelijk is. Om de kans op vestiging te vergroten en een stabiele populatie te behouden wordt als uitgangssituatie een minimale compensatieverhouding van 1-4 gehanteerd. Hierdoor is het noodzakelijk dat minimaal 20 inmetse kasten in de nieuwbouw of gevelkasten aan de te behouden gebouwen of forse bomen in de omgeving worden gerealiseerd.

Er zijn diverse gestikte typen vleermuis kasten. De definitieve keuze voor het type kast en de positionering dient in overleg met een vleermuisdeskundige te worden bepaald en te worden vastgelegd in een ecologisch protocol en logboek.

Uit recente uitspraken van Dienst Regeling blijkt dat kasten bestaande uit meerdere compartimenten, die daardoor afzonderlijke verblijven kunnen vormen voor meer individuen, als meerdere voorzieningen per kast kunnen worden gerekend. Indien in dit geval wordt gekozen voor kasten met drie compartimenten, zijn daardoor slechts 6-7 kasten noodzakelijk.

De exacte positionering dient in overleg met een vleermuisdeskundige te worden bepaald.

- De kasten worden verdeeld over verschillende windrichtingen aangebracht waardoor variatie in microklimaat ontstaat.
- De kasten dienen op minimaal 3 meter hoogte te worden aangebracht.
- Binnen een straal van 4 meter voor de uitvliegopening mogen geen objecten als bomen of lichtbronnen worden geplaatst (bij de woningen) of dienen takken te worden verwijderd (bij het in bomen aanbrengen van de kasten) om zo een vrije en zo donker mogelijke in- en uitvliegopening te waarborgen.
- De kasten dienen duurzaam behouden te blijven.